

PREVENTIE IN ANTWERPEN

HANDLEIDING

MATERIAALBOX 'GEESTJE GEZOND'

VOOR KLEUTERONDERWIJS

INHOUDSTAFEL

Inleiding.....	3
Werken aan geestelijk gezondheidsbeleid op school.....	5
Waarom?.....	5
Een geestelijk gezondheidsbeleid op school?.....	5
Evidentie.....	7
Materiaalkoffer 'Geestje Gezond' voor kleuteronderwijs.....	9
Babbelspel junior.....	9
Emotiepoppen met 2 gezichten.....	10
Mam, hoe gaat dat dan?.....	10
Mijn vriendje Rikki.....	11
Springkickerspring.....	11
Toverdruppels.....	12
Overzicht educatieve materialen rond mentaal welbevinden in het kleuteronderwijs.....	13
Overzicht educatieve materialen rond geestelijke gezondheidsproblemen in het kleuteronderwijs.....	16

INLEIDING

'Geestje Gezond' heeft als doel kwalitatieve en educatieve materialen rond mentaal welbevinden op de kleuterschool bekend te maken via een handige materiaalkoffer. De organisatie wil hiermee leerkrachten en directies laten kennismaken met een greep uit dit aanbod. Dit door een aantal materialen te bundelen in de materiaalkoffer 'Geestje Gezond'. Het geselecteerde materiaal heeft als doel kleuters zich goed in hun vel te doen voelen. Bij voorkeur worden deze materialen niet los gebruikt, maar binnen een gezondheidsbeleid op school waar geestelijke gezondheid en welbevinden een onderdeel van is.

De handleiding geeft informatie over hoe een geestelijk gezondheidsbeleid er kan uitzien binnen het kleuteronderwijs. Vervolgens worden de materialen van de materiaalkoffer 'Geestje Gezond' besproken. Tot slot geven we u een overzicht van alle materialen die op de markt zijn om een geestelijk gezondheidsbeleid in de kleuterschool vorm te geven. Via een hyperlink kunt u doorklikken voor meer informatie over de voorgestelde materialen.

Initiatiefnemer

'Geestje gezond' is tot stand gekomen binnen PREVIA, preventie in Antwerpen – regio Kempen. PREVIA is een samenwerkingsinitiatief van de Antwerpse Logo's (Lokaal gezondheidsoverleg), de drug- en suïcidepreventiewerkers van de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg van de Provincie Antwerpen en de Dienst Welzijn en Gezondheid van de Provincie Antwerpen.

Voor meer informatie over het opstellen van een geestelijk gezondheidsbeleid op school en de toepassing van 'Geestje Gezond' kunt u terecht bij:

- ✓ [Logo Kempen](#) – Lynn Weyns – E: lynn@logokempen.be – T: 014/44 08 34

Voor meer informatie over geestelijke gezondheidszorg en suïcide- en drugpreventie kunt u terecht bij de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG). Zij geven meerdaagse vormingen over suïcide- en drugpreventie voor leerlingenbegeleiders, CLB-medewerkers en jeugdhulpverleners. Jaarlijks wordt er in de regio Kempen een vast vormingsaanbod gedaan waarop kan ingeschreven worden. Scholen en hulpverleners kunnen de CGG ook contacteren om een vorming op maat te organiseren.

- ✓ Suïcidepreventie provincie Antwerpen
 - Jasmijn Creten - jasmijncreten@cggkempen.be – T: 014/ 41 09 67
 - Stefanie Ghekiere – stefanie.ghekiere@andante.be – T: 03/620 10 20
- ✓ Drugpreventie regio Kempen
 - Inge Truyens – IngeTruyens@cggkempen.be – T: 014/57 91 00

Bezin eer je begint!

De materialen bieden de mogelijkheid om met kleuters te werken rond onder meer het herkennen en leren omgaan met emoties, sociale vaardigheden aanleren, conflicthantering, omgaan met verlieservaring en rouwverwerking. Moeilijke en pijnlijke zaken kunnen op de voorgrond treden zoals pestervaringen, verlieservaringen, misbruik of mishandeling. Het is goed dat je als leerkracht een aantal dingen in beschouwing neemt:

- ✓ Neem voldoende tijd als je met de materialen aan de slag gaat.
- ✓ Wees alert voor kleuters die uitzonderlijk stil worden of gedrag vertonen dat je niet gewoon bent. Wanneer je je echt zorgen maakt, dan meld je dit best aan de CLB contactpersoon of neem je dit op met de ouders van de kleuter.
- ✓ Indien nodig kan je contact opnemen met een hulpverleningsinstantie. Op www.hulpkompas.be staan alle diensten die werken rond geestelijke gezondheid binnen het arrondissement Turnhout gebundeld.

WERKEN AAN GEESTELIJK GEZONDHEIDSBELEID OP SCHOOL

Waarom?

De meeste kleuters brengen een vierde van hun tijd door op school. Alleen al daarom hoort de school een veilige plaats te zijn.

De school is bij uitstek de plaats waar kleuters leeftijdsgenoten ontmoeten, beter leren kennen,... Het is een belangrijke plek om kennis te maken en te leren omgaan met sociale regels en afspraken. De school wordt dikwijls gezien als een omgeving waar kleuters meer mens worden en waar levenslange vriendschappen vorm krijgen. De school is evengoed een omgeving waar tal van conflicten tot uiting kunnen komen. Die conflicten en de manier waarop de school ermee omgaat kunnen een grote impact hebben op de kleuters.

Er wordt algemeen aangenomen dat kleuters die zich goed voelen op school, optimaal gebruik maken van hun leer- en groeikansen. Dit draagt op zijn beurt bij tot de ontwikkeling van een positief evenwichtig zelfbeeld. Een goede schoolcarrière vormt de onderbouw van een volwassenheid met betere garanties op zelfontplooiing, zelfrealisatie en een goede levenskwaliteit.

Het is duidelijk dat de school een belangrijke impact heeft op de psychosociale ontwikkeling van de leerlingen, op het zelfbeeld en het vermogen om duurzame relaties aan te gaan met leeftijdsgenoten en volwassenen.

Een geestelijk gezondheidsbeleid op school?

Het aanleren van sociale vaardigheden en het werken aan het algemeen welbevinden van kleuters is niet eenvoudig. Effect ondervinden van je inspanningen en acties vergt doordacht en procesmatig werk. Daarbij kan de gezondheidsmatrix een hulpmiddel te zijn. De matrix stimuleert om acties op te zetten voor de individuele kleuter, op klasniveau, schoolniveau en voor de omgeving (vb. ouders). De voorbeeldmatrix geeft u een idee hoe een matrix rond geestelijke gezondheid er kan uitzien.

Handleiding materiaalbox 'Geestje Gezond' voor kleuteronderwijs – update juli 2016

Tabel: voorbeeldmatrix geestelijk gezondheidsbeleid op een kleuterschool

	INDIVIDUEEL NIVEAU	KLASNIVEAU	SCHOOLNIVEAU	OMGEVINGSNIVEAU
EDUCATIE (kennis, vaardigheden en attitudes aanleren)	Onthaaldag of meespeeluurtje voor nieuwe kleuters Individuele opdrachten toewijzen	Werken met educatieve materialen	Werken met educatieve materialen Themadagen Bijscholing voor leerkrachten	Ouderenparticipatie: opendeurdag, informeren via brief, website of mail
STRUCTURELE MAATREGELEN (positief schoolklimaat)	(Elektronisch) kleutervolgsysteem	Creëren van een aangenaam, warm klaslokaal	Een positief leefklimaat creëren: de school moedigt een gezonde levensstijl aan Werkgroep gezondheid op school Meter- en peterschap van oudere kleuters over instappers	Samenwerking met lokale partners vb. bezoek van hulpdiensten Betrekken van ouders bij bepaalde schoolactiviteiten
AFSPRAKEN	Beloningsysteem	Duidelijke klasafspraken Rekening houden met gezinsachtergrond van de kleuter	Uitgewerkt school- en arbeidsreglement vb. pestbeleid Duidelijke communicatie over kostprijs en hou deze laag	Afspraken met de ouders vb. rond het uitdelen van uitnodigingen voor feestjes Leerkracht is aanspreekbaar voor ouders
ZORG EN BEGELEIDING	Vroegdetectie van leer- of ontwikkelingsmoeilijkheden bij kleuters Zorgleerkracht	Taakbegeleiding	Samenwerking en afstemming met het CLB	Betrekken van ouders bij begeleiding van een kind vb. oudercontact

In een geestelijk gezondheidsbeleid is het belangrijk om te focussen op alle kleuters en niet alleen op degenen met problemen. Zo werk je niet stigmatiserend en voorzie je voor alle kleuters een basis van kennis, vaardigheden en attitudes die de kleuters sterker maken voor de toekomst.

In iedere school zijn er wel kleuters met specifieke problemen (denk maar aan kinderen met ADHD, kinderen van ouders met een psychiatrische problematiek, kinderen met gedragsmoeilijkheden,...). In deze situaties is het belangrijk om een duidelijk zorgtraject uit te werken, in samenwerking met de zorgleerkracht en CLB.

Evidentie

Binnen geestelijke gezondheidsbevordering op school is het gevoel van verbondenheid tussen de school en de ouders een beschermende factor voor mentale stoornissen. Onderzoek heeft uitgewezen dat geestelijke gezondheidsbevordering op school effectief is wanneer het:

1. Gericht is op geestelijke gezondheid, eerder dan geestelijke gezondheidsproblemen;
2. Continu en op lange termijn wordt aangeboden;
3. Voorbij de muren van het klaslokaal gaat en mogelijkheden biedt om de aangeleerde vaardigheden in te oefenen;
4. Een verandering van het schoolklimaat inhoudt;
5. Gericht is op hoogrisicogroepen voor het aanleren van copingvaardigheden en de ontwikkeling van sociale vaardigheden en goede relaties met leeftijdsgenoten;
6. Focust op de verbetering van zelfachting, zelfconcept en copingvaardigheden als een universele aanpak, alsook gericht op specifieke levensgebeurtenissen.¹

Belangrijke beschermende factoren voor een goede geestelijke gezondheid bij kinderen in de eerste levensjaren (0 tot 6 jaar) zijn²:

- ✓ Op individueel niveau: zelfvertrouwen, het gevoel erbij te horen, engagement, zelfdeterminatie (behoefte om naar autonomie te streven) en empowerment (mate waarin individu zich aangespoord en aangemoedigd voelt om het eigen lot in handen in handen te nemen).
- ✓ Op niveau van familie: veilige hechting, aangepaste opvoeding, veilige thuis, voldoende levenskwaliteit .

¹ (Green, J.; Howes, F.; Waters, E. Maher, E.; & Oberklaid, F., 2005. Promoting the social and emotional health of primary school aged children: reviewing the evidence base for school-based interventions. *International Journal of Mental Health Promotion*, 7(3), 30-36.)

² De Roover, W. (2011). Effectiviteitsreview Geestelijke Gezondheidsbevordering. Samenvatting. VIGeZ

- ✓ Op omgevingsniveau: kwaliteitsvolle leeromgeving die zelfwaarde en vaardigheden versterkt, gezonde sociale en economische omgeving, respect voor kinderrechten en een veilige omgeving.

Algemeen beschermende factoren voor alle leeftijdscategoriën zijn: een gezonde levensstijl, betekenisvol leven, positief zelfbeeld, veerkracht, coping-, probleemoplossende – en sociale vaardigheden.

Acties richten zich bij voorkeur op de beïnvloeding van bovenstaande beschermende factoren.

Op zoek naar meer informatie?

- ✓ www.gezondeschool.be: Hier vind je alle informatie over hoe je een gezond schoolbeleid kan uitbouwen.
- ✓ www.gezondopvoeden.be: Op deze website vinden ouders heel wat praktische tips rond de opvoeding van kinderen en jongeren.

MATERIAALKOFFER 'GEESTJE GEZOND' VOOR KLEUTERONDERWIJS

Het is niet altijd eenvoudig om aan de slag te gaan rond geestelijke gezondheid en welzijn in de klas. Zelf zwoegen en zweten op het voorbereiden van lessen is niet nodig. Er bestaan heel wat materialen waarmee je zelf aan de slag kan gaan of waar je inspiratie uit kan putten. Deze materialen zijn soms duur in aankoop. Daarom kan je bij Logo Kempen 6 materialen gratis ontlenen. De materiaalcoffer reserveren kan via info@logokempen.be voor een periode van maximum 2 weken, mits betaling van een waarborg van 125 euro.

Babbelspel junior

DOELGROEP

4 tot 6 jaar

THEMA

Sociale en emotionele vaardigheden aanleren en inoefenen

BESCHRIJVING

Het babbelspel junior nodigt kleuters op een speelse manier uit om de eerste sociale en interpersoonlijke vaardigheden concreet te ontwikkelen en uit te proberen. Het babbelspel junior is geen competitief spel.

De spelers vangen visjes uit de vijver. Elk visje geeft de aard van de opdracht aan: praten over jezelf, non-verbale opdrachten, verbale opdrachten, spontaan praten over een situatie aan de hand van een tekening. De kinderen vangen een visje van elke kleur, zo komt elke vaardigheid aan bod.

Wedden dat de kinderen blijven vertellen?

Het spel sluit perfect aan bij de ontwikkelingsdoelen muzische vorming bij kleuters. De domeinen beeld, drama, beweging en attitude komen uitgebreid aan bod.

SPELDUUR

30 tot 60 minuten

AANTAL PERSONEN

2 tot 8 spelers

Emotiepoppen met 2 gezichten

DOELGROEP

Kleuters

THEMA

Basisemoties

BESCHRIJVING

Deze handpoppen (6 sets) hebben twee gezichten met tegengestelde emoties. Samen met de CD met twee verhaaltjes (elk ongeveer 10 minuten) en educatieve leidraad en activiteiten is dit een ideaal pakket om spelenderwijs kinderen met emoties te leren omgaan. De CD omvat verschillende talen, waaronder Nederlands.

Mam, hoe gaat dat dan?

DOELGROEP

Kleuters

THEMA

Levensgebeurtenissen van kinderen

BESCHRIJVING

In elk kinderleven gebeuren veel nieuwe dingen. Sommige zaken kunnen leuk en spannend zijn zoals een vakantie, naar een pretpark gaan of een verjaardag vieren. Toch zijn er ook gebeurtenissen die veel impact hebben op een kind. Denk maar aan de eerste schooldag, een ziekenhuisopname of een begrafenis. Of het nou leuk of minder leuk is, het is goed om kinderen hierop voor te bereiden.

In 'Mam, hoe gaat dat dan?' vind je voor de meest voorkomende situaties en gebeurtenissen aansprekende verhalen voor kinderen, geïllustreerd met tekeningen.

Mijn vriendje Rikki

DOELGROEP

Kleuters

THEMA

- Anders zijn (Rikki)
- Vriendschap en tolerantie (Rikki en zijn vriendjes)
- Iemand lief of aardig vinden (Rikki en Anni)
- Durven en bang zijn (Rikki durft)

BESCHRIJVING

Mijn vriendje Rikki is een speels lespakket waar de prentenboeken over het konijn Rikki centraal staan. De boeken bieden een uitstekend anker voor boeiende en veelzijdige activiteiten waarbij u op veel manieren kan inspelen op de belangstelling van de kleuters. Met Rikki zullen de kleuters zich goed kunnen identificeren: de problemen die het konijntje tegenkomt in het dagelijkse leven zijn namelijk voor veel kleuters herkenbaar.

Naast de sociaal-emotionele ontwikkeling komen ook alle andere ontwikkelingsgebieden aan de orde. Hieronder vallen o.a. beginnende geletterdheid, beginnende cijferheid, wereldoriëntatie, muziek, spel en beweging. Bij elk prentenboek zijn voor de verschillende ontwikkelingsgebieden leuke en leerzame suggesties voor activiteiten uitgewerkt.

Springkickerspring

DOELGROEP

Vanaf 5 jaar

THEMA

Emoties leren herkennen en gebruiken

BESCHRIJVING

Kinderen leren op gemakkelijke wijze emoties te herkennen en gebruiken met het actieve

Springkickerspring spel. Er zijn 4 cirkels met daarop een duidelijke afbeelding van de emoties: bang, boos, blij en verdrietig. Door middel van kaartjes met daarop herkenbare situaties kunnen kinderen vertellen welke emoties zij daarbij hebben. Dit doen ze door op de emotie te springen die zij aan de situatie koppelen.

Let op: Selecteer de kaartjes met situaties die van toepassing zijn voor uw kleuters.

SPELDOUR

30 min.

AANTAL PERSONEN

1 - 30

Toverdruppels

DOELGROEP

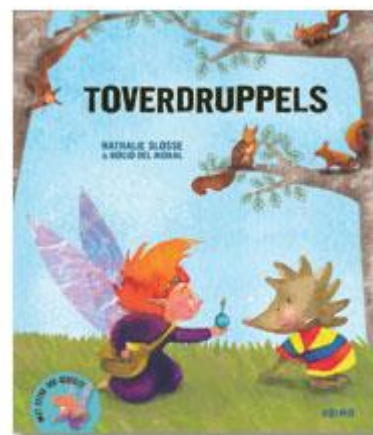
Kleuter

THEMA

Verdriet, troost

BESCHRIJVING

Snuitertje is verdrietig, want zijn vriend Grote Boom is ziek. Als hij begint te huilen, verschijnt de Tranenfee. Zij vangt zijn tranen op in een flesje.

In haar tas zitten nog meer flesjes, voor de andere dieren in het bos. Want als je huilt omdat je van binnen pijn hebt, komen er toverdruppels. En daar kan de Tranenfee iets heel bijzonders mee. Maar alvorens Snuitertje dat ontdekt, heeft hij veel vriendjes een zachte schouder geboden om op uit te huilen. Want met een vriend in de buurt, luchten tranen op en is er daarna weer ruimte voor plezier!

Een vertederend verhaal met herkenbare situaties en wijsheid op kindermaat. Met de schatkist vol spelletjes en knutselopdrachtjes van de Tranenfee, achter in het boek, hoeft niemand nog bang te zijn voor kinderverdriet en tranen. Voor je het weet wordt er weer gelachen.

Toverdruppels nodigt kleine kinderen uit om over verdriet en troost te spreken. Zo leren ze omgaan met verlies en rouw en denken ze na over wat ze als troostrijk ervaren. Dit zijn vaardigheden om op te groeien tot gelukkige volwassenen.

OVERZICHT EDUCATIEVE MATERIELEN ROND MENTAAL WELBEVINDEN IN HET KLEUTERONDERWIJS

Tabel: Overzicht educatieve materialen rond mentaal welbevinden in het kleuteronderwijs

Naam spel	Kleuter onderwijs (jaar)	Soort materiaal	Thema	Koffer / Lijst	Prijs
<u>Als de dood voor dood op school?</u>	3-12	Themadossier	Rouwverwerking	L	€ 9.95
<u>Anders Is Niet Minder Goed</u>	3+	Prentenboek	Anders zijn	L	€ 14.5
<u>Babbelspel junior</u>	X	Educatief spel	Sociale en emotionele vaardigheden aanleren en oefenen	K	€ 65
<u>Bang, boos, blij</u>	X	Lees en voorleesboek	Basisemoties	L	€ 14.95
<u>Bang mannetje</u>	X	Prentenboek	Bang zijn	L	€ 13.95
<u>Beresterke gedachten</u>	4-10	Kwartetspel	Positieve gedachten	L	€ 7.5
<u>Beter omgaan met de emoties van kleuters (met de methodiek van 'het toverbos')</u>	X	Handboek	Omgaan met emoties, methodiek 'Het Toverbos'	L	€ 19.95
<u>Bino en zijn gevoelens</u>	X	Leesboeken, CD, 2 handpoppen	Basisemoties	L	€ 75
<u>Conflicten oplossen op school</u>	X	Associatiespel	Omgang met klasvriendjes en milieu	L	€ 38.45
<u>Dan zeg ik toch gewoon nee</u>	X	Prentenboek	Leren nee zeggen	L	€ 14.95
<u>Dat is heel wat voor een kat</u>	4-6	Prentenboek	Doodgaan	L	€ 9.95
<u>De kracht van 8 kaartspel</u>	4-12	Kaartspel	Positieve eigenschappen	L	€ 21
<u>De moedhoed</u>	X	Prentenboek	Bang zijn	L	€ 14.95
<u>De toverdoos</u>	5-6	Voorleesboek	Sprookjesmeditatie met 52 korte verhalen	L	€ 16.99
<u>De visjes van Océane</u>	X	Werkboek	Rouwverwerking na zelfdoding	L	€ 12
<u>Différent</u>	3-10	Prentenboek	Anders zijn	L	€ 16.9
<u>Een boom vol herinneringen</u>	4-6	Prentenboek	Doodgaan	L	€ 11.95
<u>Een doos vol gevoelens</u>	4-7	Educatief spel	Herkennen, begrijpen en uiten van de 4 basisemoties	L	€ 177
<u>Emotiemaskers</u>	4-7	Maskers	Vorm geven aan je emoties door verschillende oog- en mondmaskers te combineren	L	€ 38.20
<u>Emotiepoppen met 2 gezichten</u>	X	Handpoppen, CD en	Leren omgaan met emoties	K	€49,95

		educatieve leidraad			
<u>Emoscoop</u>	X	Educatief spel	Gevoelens, emoties	L	€ 157
<u>Emoties</u>	X	Educatief spel	10 emoties herkennen	K	€ 27.35
<u>E-motion 2</u>	4-9	Handleiding met beeldkaarten	De oorzaak van gevoelens begrijpen	K	€ 27.9
<u>Goed gedrag in school en klas</u>	X	Lespakket	Verhalen (7) over hoe en conflict op school oplossen. Incl. CD en educatieve leidraad	L	€ 15.8
<u>Grote boom is ziek</u>	X	Leesboek	Verdriet, troost bij confrontatie met iemand met een levensbedreigende ziekte	L	€ 12.95
<u>Het gat in de haag: contactsleutels</u>	X	Lespakket	Sociale vaardigheden	L	€ 100 /Kleuterklas
<u>Hoe maak ik het weer goed? Verhalendoos</u>	X	Verhalendoos	Leren hoe fouten weer goed te maken	L	€ 28.80
<u>Hopla, voel je goed...</u>	2-4	Lespakket	Emotionele ontwikkeling	L	€ 59
<u>Ik ben ik</u>	3+	Prentenboek	Anders zijn	L	€ 13.95
<u>Ik, jij, wij, samen</u>	X	Kijkboek	Anders zijn, sociale vaardigheden	L	€ 14.95
<u>Kijk en beleef</u>	X	Prentenboeken	Over o.a. iemand missen, teleurstelling, bang zijn, vrienden maken, weerbaarheid, teleurstelling	L	€ 17.5/boek
<u>Kijk mij eens! Bino-spel</u>	X	Educatief spel	Zelfbewustzijn	L	€ 20
<u>Kikker en het vogeltje</u>	4-6	Prentenboek	Doodgaan	L	€ 14.99
<u>Kinderen zoals ik</u>	X	Kijk- en voorleesboeken (3)	Sociaal emotionele ontwikkeling	L	€ 9.95 /boek
<u>Mam, hoe gaat dat dan?</u>	X	Leesboek	50 geïllustreerde verhalen over verschillende gebeurtenissen voor jonge kinderen. Zo gedachten, gevoelens, angsten,... bespreekbaar maken.	K	€ 17.5
<u>Mijn vriendje Rikki</u>	X	Lespakket	Speels lespakket over sociaal emotionele ontwikkeling en anderen ontwikkelingsgebieden	K	€ 125
<u>Nee zeggen mag</u>	X	Boek	Grenzen aangeven	L	€ 13.9
<u>Piep zoekt zichzelf</u>	X	Prentenboek	Autisme	L	€ 9.95
<u>Problemen! – verhalendoos</u>	4-6	Verhalendoos	Oplossingen bedenken	L	€ 30.50

			voor gevaarlijke problemen		
<u>Reeks 'zorg voor rust'</u>	X	Handboeken	Handboeken met succesvolle methodieken die het sociaal-emotioneel functioneren ondersteunen	L	€ 29.50 /Boek
<u>Samen leven</u>	4-6	Beeldverhalen (11)	Leren uitdrukken, vrij vertellen over dagdagelijkse situaties	L	€ 28.45
<u>Springkickerspring</u>	X	Educatief spel	Spel rond gevoelens en hoe je je beter kan voelen in bepaalde situaties	K	€ 55.5
<u>Tijger-Tijger is het waar?</u>	5-8	Boek	Negatieve gedachten omkeren	L	€ 14.95
<u>Tirso big books</u>	X	Leesboeken (4)	4 grote leesboeken: <ul style="list-style-type: none"> • Waarom mag je niet alles doen wat je wilt? • Waarom zijn we niet allemaal hetzelfde? • Dat is niet eerlijk! • Waarom zijn er slechteriken? 	L	€ 19.50 (of € 5.95 /boek)
<u>Toeka</u>	X	Lespakket	Sfeer, veiligheid en vertrouwen in de klas	L	€ 139.95
<u>Toverdruppels</u>	X	Prentenboek en vertelplaten	Verdriet, troost	K	€ 29.95
<u>Verteltent-verhalen</u>	X	Verteltent met 3 verhalen	Druk zijn, eenzaamheid, stotteren	L	€ 85
<u>Vogel</u>	5-7	Boek	Omgaan met leeftijdsgenoten	L	€ 12.5
<u>Gedragsklapper</u>	X	Boek met tips en doe-opdrachten	Leren omgaan met het moeilijke gedrag van kinderen	L	€ 15.95
<u>Différent</u>	3-10	Prentenboek	Anders zijn	L	€ 16.9
<u>E-motion 2</u>	4-9	Handleiding met beeldkaarten	De oorzaak van gevoelens begrijpen	K	€ 27.9
<u>De kracht van de 8 liedjes</u>	3-10	CD	Respect voor elkaar en jezelf	K	€ 14.6
<u>De kracht van 8 praatplaten</u>	3-10	Kalender	Respect voor elkaar en jezelf	K	€23.99
<u>Verpest het maar!</u>	5-8	Boek met CD	Pesten	L	€ 14.95
<u>Zeno</u>	5-7	Prentenboek	Prentenboek om ontwikkelingsproblemen bespreekbaar te maken	L	€ 11.95 /Boek ²

			(autisme, ADHD, allergie, hoogbegaafdheid, ADHD, bedplassen)		
<u>De emoscoop</u>	X	Handleiding met CD en verschillende kaarten	Gevoelens erkennen en benoemen, positief groepsklimaat en positieve relaties	K	€ 159
<u>Lach en Leer: GAST, dat is niet gepast!</u>	X	Boek	Manieren leren	L	€ 9.95
<u>Ik, jij, wij, samen</u>	X	Kijkboek	Anders zijn, sociale vaardigheden	L	€ 14.95
<u>Wannes leert fijn samen spelen</u>	Jonge kleuters	Kijkplaten	Fijn samenspelen	L	€ 20
<u>De sokken van de olifant</u>	X	Vorming	Rouwverwerking		Gratis

OVERZICHT EDUCATIEVE MATERIALEN ROND GEESTELIJKE GEZONDHEIDSPROBLEMEN IN HET KLEUTERONDERWIJS

Tabel: Overzicht educatieve materialen rond geestelijke gezondheidsproblemen in het kleuteronderwijs

Naam spel	Kleuter onderwijs (jaar)	Soort materiaal	Thema	Prijs
<u>Als alles op zijn kop staat</u>	5-6	Voorleesboek	Kinderen waarvan de ouder een verslaving heeft	€ 12.95
<u>Er zit een leeuw in mij</u>	5-7	Voorleesboek	ADHD	€ 12.95
<u>Het verhaal van Korneel</u>	3+	Voorleesboek	Kinderen waarvan de ouder een depressie heeft	€ 25
<u>Hieper</u>	3+	Prentenboek	ADHD	€ 13.95
<u>Hoofd in de wolken</u>	4-9	Boek	Een ouder met psychische problemen	€15
<u>Kijk en beleef</u>	X	Prentenboeken	Over o.a. druk kind in de klas, misbruik, faalangst	€ 17.5/boek
<u>Ik ben hier</u>	4-8	Prentenboek	Autisme	€ 15.50
<u>Mick</u>	X	Prentenboek	Autisme	€ 10.50
<u>Mijn broertje is autistisch</u>	5-6	Prentenboek	Autisme	€ 10.95
<u>Oline het olifantje</u>	5-6	Voorleesboek	Kinderen waarvan de ouder een verslaving heeft	€ 12.50
<u>Piep zoekt zichzelf</u>	4-7	Prentenboek	Autisme	€ 9.95
<u>Spelenderwijs leren communiceren</u>	X	Boek met 300 activiteiten	Leren communiceren voor kinderen met autisme	€ 15
<u>Sneeuwvlokje</u>	X	Prentenboek	Kinderen waarvan de ouder een verslaving heeft	€ 7.5
<u>The transporters</u>	4-8	DVD, CD, handleiding	Kinderen met autisme emoties leren herkennen en begrijpen	€ 75
<u>Mijn autisme doe-gids</u>	X	Gids met doe-opdrachten en ik ken het-kaartjes	Autisme	€ 4.95
<u>Mijn dyslexie doe-gids</u>	X	Gids met doe-opdrachten en ik ken het-kaartjes	Dyslexie	€ 4.95
<u>Mijn hoogsensitiviteit doe-gids</u>	X	Gids met doe-opdrachten en ik ken het-kaartjes	Hoogsensitiviteit	€ 4.95
<u>Hoofd in de wolken</u>	4-9	Boek	Een ouder met psychische problemen	€15
<u>Zeno alleen?</u>	X	Prentenboek	Autisme	€ 11.95